

GHENT EBEVEYN DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ (GEDÖ) ANNE FORMUNUN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Ghent Parental Behavior Scale The Mother Form: A Reliability and Validity Study

Türkan TURAN¹, Asiye KARTAL², Necla ACUN KAPIKIRAN³, Nevin KUZU KURBAN⁴, Mehmet ZENCİR⁵

ÖZET

Amaç: GEDÖ Anne Formunu Türkçe'ye uyarlamak ve geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir.

Yöntem: Araştırma kapsamında 5-6 yaş çocuğu olan toplam 534 anneye anket uygulanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesinde madde toplam puan korelasyonu, Pearson korelasyonu, Cronbach alfa katsayısı, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analiz teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular: Annelerin yaş ortalamaları 31.03±5.14 olup, %34.8' ilkökul mezunudur. Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalaması 5.4±0.4 olarak bulunmuştur. Faktör analizinde ölçeğin altı faktörden oluştuğu ve total varyansın %54'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.87 bulunmuştur.

Sonuç: Bu sonuçlar GEDÖ Anne Formu Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Annelerin ebeveyn davranışlarını ölçmeye yönelik olarak kullanılan GEDÖ anne formunun bu alanda yapılacak olan araştırmalarda kullanılabilmesi ve çeşitli çocuk yaş gruplarında da uygulanması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn davranışı, çocuk, okul öncesi, güvenilirlik ve geçerlilik

ABSTRACT

Objective: To translate the Ghent Parental Behaviour Scale (GPBS) Mother's Form in to Turkish and examine the validity and reliability of the Turkish version of GPBS Mother Form.

Methods: 534 mothers with children at the age of 5-6 were applied survey in the scope of study. GPBS Mother Form psychometric characters analyses examined via items total score correlation, Pearson correlation analyses, Cronbach Alpha value exploratory and confirmatory factor analyses methods.

Findings: Mothers' average of age 31.03±5.14 and 34.8 % primary school graduate.. The mean age of the childrens who participated in the research were 5.4 ± 0.4. It was monitored that the items of the scale were ranked in six factors and the total variance explained in the Turkish form of the instrument was found to be 54%. Cronbach alpha internal consistency coefficient 0.87, was found for this study.

Conclusion: Based on these results the Turkish version of the GPBS Mother Form can be used as a valid and reliable instrument. It is suggested that Ghent Parental Behavior Scale used for measuring parental behaviors of mothers can be utilized in such studies and can be applied for children at different age groups.

Key Words: Parental behavior, children, preschool, reliability and validity

¹Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, DENİZLİ

²Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, DENİZLİ

³Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, DENİZLİ

⁴Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, DENİZLİ

⁵Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, DENİZLİ

Yazışma Adresi

Doç.Dr. Türkan TURAN, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı DENİZLİ

e-mail: turkanturan@pau.edu.tr

Tel: 0 258 2962570

Geliş tarihi/Received:09/02/2014 ; Kabul tarihi/Accepted: 08/06/2016

GİRİŞ

Kişiliğin büyük bir bölümünün yaşamın ilk altı yılını kapsayan okul öncesi dönemde oluşması bu dönemin insan hayatındaki önemini göstermektedir (Yavuzer 2011). Okul öncesi dönem, çocuğun hızla geliştiği bir dönem olarak düşünülebilir. Bu dönemde çocuğun kazandığı birçok davranış yetkinlikteki göstereceği davranışlarla paralellik gösterir (Kandır ve Alpan 2008). Bu nedenle, okul öncesi dönemde çocukların en fazla etkileşime girdikleri kişiler olarak ebeveynlerin tutum ve davranışları özellikle de annenin davranışları çocuğun gelişiminde büyük bir etkiye sahiptir (Erkan 2010; Günindi 2013; Kapıkıran ve ark. 2006).

Aile çocuğun ilk sosyal çevresidir. Çocuğun sosyal duygusal gelişiminde anne ve babanın önemli rolü bulunmaktadır. Uzmanlara göre, ebeveyn ve çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar. Başkaları ile olumlu iletişim kurması için temel oluşturur (Aykır ve Çiftçi Tekinarslan 2012; Kandır ve Alpan 2008; Yalçın 2012). Genel olarak reddedici, katı disiplin, otoriter, tutarsız, cezalandırıcı ve aşırı koruyucu gibi olumsuz ebeveyn davranışları çocukların sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz etkilerken, güven verici, destekleyici, hoş görümlü olumlu ebeveyn davranışları çocukların sosyal ve duygusal gelişimini olumlu etkilemektedir (Eisenberg et al. 2001).

Olumsuz ebeveyn davranışları ile çocuğun problem davranışları arasında anlamlı ilişki vardır (Van Leeuwen ve Vermulst 2004). Anne ve baba çocuğun davranışlarını çok fazla kontrol ederse, bu durum çocuğun anksiyete düzeyini yükseltmektedir (Petit et al. 2001). Bazen anne ve babalar, açık ya da kapalı biçimde, çocuklarına karşı reddedici davranabilmektedirler. Bu da çocukların düşük benlik saygısı, düşük özgüven duygusu geliştirmelerine neden olabilmektedir (Dirim 2003). Katı disiplin ve otorite uygulayarak çocuklarını aşırı baskı içinde yetiştiren ebeveynlerin çocukları pasif, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen, etki altında kalan bir kişilik yapısı ya da saldırgan davranışlar gösterebilmektedirler (Çağdaş ve Seçer 2002). Yine, annenin katı, disiplin edici davranışları, gerçekçi olmayan gelişim beklentileri çocuğun kendine ilişkin tutumlarını olumsuz etkilemektedir (Daggett et al. 2000). Annenin çocuk yetiştirirken güç kullanması çocukta daha az olgun ahlaki biliş oluşturmakta (Kochanska 2003) ve fiziksel olarak güçkullanma daha çok erkek çocuklara karşı gerçekleştirilmektedir (Sobring et. al. 2003)

Türkçe olarak, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik ölçekler bulunmakla birlikte ebeveyn davranışlarına ilişkin daha fazla bilgiye gereksinim vardır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumuna yönelik ölçeklerden bazıları PARİ (LeComte ve Özer 1978), Anne-Baba ve Ergen İlişkileri Ölçeği (Eryüksel 1996), Baumrind Anne Baba Tutum Ölçeğidir (Karadayı 1996). Bu ölçeklerin kabul, red, demokratik-otoriter anne baba tutumları gibi alt boyutlardan oluştuğu görülmektedir. Çocuğun optimal gelişiminin sağlanmasında ebeveynlerin davranışlarına ilişkin daha duyarlı ve çok boyutlu ölçümlere gereksinim duyulmaktadır. GEDÖ'nün bu özellikleri bünyesinde barındırdığı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı GEDÖ Anne Formunun Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir. Türkçe'ye uyarlanan bu ölçek, okul öncesi grubu çocukların sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen ebeveyn davranışlarını belirlemeye yardımcı olacaktır.

YÖNTEM

Bu araştırma, metodolojik tipte yürütülmüştür. Denizli il merkezinde yaşayan, 5-6 yaş çocuğu olan anneler araştırmanın evrenini oluşturmuştur. İl merkezinde 5-6 yaş çocuk toplam nüfusu yaklaşık 16.500 dır.

Örneklem seçimi evrendeki birey sayısı bilindiği için evreni bilinen örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Evreni bilinen örnekleme formülüne göre (p değeri: 0.50; d hata değeri: 0.50; t değeri: 2.56) araştırmaya alınacak örneklem sayısı 637 olarak belirlenmiştir. Bu konuda olayın görülme sıklığı (p değeri) ile ilgili daha önceden elde edilen bir veri olmadığı için 0.50 olarak alınmıştır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu 2002). Araştırmaya alınacak örneklem sayısı belirlendikten sonra, toplam 4 toplum sağlığı merkezindeki (TSM) kayıtlı çocuklar genel nüfusa orantılanmış, her bir TSM'den kaç çocuk seçileceği belirlenmiştir. Genel nüfusa oranlama sonucunda, 1 nolu TSM'den 127 çocuk, 2 nolu TSM'den 150 çocuk, 3 nolu TSM'den 187 çocuk ve 4 nolu TSM'den ise 173 çocuğun örnekleme seçileceği belirlenmiştir. Bir sonraki aşamada her TSM'den rastlantısal olarak birer Aile Sağlığı Merkezi (ASM) seçilmiştir. Örnekleme çıkan ASM'lerden rastlantısal olarak üçer aile hekimliği bölgesi seçilmiştir. Örnekleme çıkan her bir aile hekimliği bölgesinde kayıtlı olan 5-6 yaş çocuk nüfusu, toplam nüfusa orantılanmış ve bölgelerden kaç çocuk örnekleme alınacağı belirlenmiştir.

Daha sonra aile hekimlerinin kayıtlarından yararlanılarak çocuklar listelenmiş ve belirlenen sayıda çocuk basit rasgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

Araştırmada yapılan ziyaretlerde evde bulunmama, araştırmaya katılmayı kabul etmeme, eksik bilgi bulunan formların iptal edilmesi nedeniyle 5-6 yaş çocuğu olan toplam 534 anneye ulaşılmıştır. Çalışmaya katılım oranı %84 dır.

Araştırma verilerin toplanmasında Tanımlayıcı Özellikler Soru Formu ve Gent Ebeveyn Davranışı Ölçeği (GEDÖ) Anne Formu kullanılmıştır.

Tanımlayıcı Özellikler Soru Formu: Form, annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, çocukların yaşı ve cinsiyeti gibi sorulardan oluşmaktadır.

Gent Ebeveyn Davranışı Ölçeği (GEDÖ) Anne Formu: GEDÖ'nin kuramsal temeli sosyal öğrenme teorisinden geliştirilmiştir (Reid et al. 2002). Van Leeuwen ve Vermulst (2004) tarafından geliştirilen GEDÖ Anne Formu 45 madde içermektedir. Her bir madde 1'den 5'e kadar puanlanmış beşli likert tipte bir ölçektir. "Hiç bir zaman" yanıtına 1 puan "her zaman" yanıtına 5 puan verilir. Ölçek, pozitif ebeveynlik (11 madde), düzenleme (monitoring-4 madde), kurallar (7 madde), disiplin (6 madde), tutarsız disiplin (3 madde), katı disiplin (4 madde), aldırılmazlık (4 madde), maddi ödüllendirme (3 madde) ve özerkliği (3 madde) içeren toplam dokuz alt boyuttan oluşmuştur. Ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puan annenin o alt boyuta ilişkin davranışının arttığını göstermektedir (Van Leeuwen ve Vermulst 2004).

Orijinal ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği için cronbach alfa değerleri pozitif ebeveynlik, kurallar, disiplin ve katı disiplin alt boyutları için 0.80'den yüksek, maddi ödüllendirme ve aldırılmazlık alt boyutları için 0.70'den yüksek, düzenleme, tutarsızlık ve özerklik alt boyutları için ise 0.60'ın üzerinde bulunmuştur. Düzenleme, tutarsızlık ve özerklik alt boyutlarının cronbach alfa değerleri madde sayıları az olduğu için diğer alt boyutlara göre daha düşük bulunmakla birlikte, ölçeğin iç tutarlılığının kabul edilebilir iyi düzeyde olduğu belirtilmiştir (Van Leeuwen ve Vermulst 2004).

Ölçeğin Dil Eşdeğerlik Çalışmaları

İngilizce'de geliştirilen ölçeğin Türk diline uyarlanması için orjinal ölçeği geliştiren yazarlardan izin alınmış ve sonrasında Türk toplumuna uyarlama işlemi yapılmıştır. Ölçek dil bilen üç uzman tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Oluşturulan Türkçe formun geri çevirisi her iki dili bilen bir uzman tarafından yapılmıştır. Geri çeviri yapan uzman ile birlikte araştırmacılar

Türkçe ve İngilizce ifadeleri karşılaştırarak ölçeğin maddeleri oluşturulmuştur. Oluşturulan Türkçe form 5 kişiden oluşan uzmanların (3 hemşire öğretim üyesi, 1 Halk sağlığı profesörü, 1 Psikolojik

Danışma ve Rehabilitasyon Öğretim Üyesi) görüşüne sunulmuştur. Uzmanların ölçek maddelerine ilişkin verdiği puanlar 1 ile 4 arasında değişmektedir. Uzman görüşlerine göre her bir maddenin kabul edilebilir puan ortalaması 3 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Uzmanlardan maddelerin anlaşılabilirliğine yönelik geribildirimler alındıktan sonra 3 puanın altında puan ortalamasının olmadığı görülmüş, öneriler doğrultusunda ölçeğe son hali verilmiştir.

Araştırmaya başlamadan önce örneklem grubuna benzer ancak örnekleme yer almayan 10 anneye ön uygulama yapılmıştır. Bunun sonucunda sorularda anlaşılmayan yerler düzeltilmiştir. Verilerin toplanmasında, hemşirelik lisans eğitimi gören ve araştırma dersi almış son sınıf öğrencilerinden 8 öğrenci yer almıştır. Bu anketörlere araştırma öncesi araştırmacılarından biri (T.T) tarafından, anketörler arası uygulama farklılıklarını ortadan kaldırmak için teorik ve uygulamalı eğitim yapılmıştır. Öğrencilere ölçeğin nasıl doldurulacağı, eğitim seviyesi düşük olan ebeveynlere ölçeğin doldurulmasında nasıl yardım edeceklerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Sorular standart olduğu için bireylerin anketörlerden etkilenmesi olası değildir.

Okuma yazması olan bireylere anket formu açıklanmış ve kendilerinin doldurması sağlanmıştır. Anketörler öncelikle örnekleme alınan bireylerin evlerine giderek araştırmaya özel kimliklerini göstermiş ve kendilerini tanıtmışlardır. Veriler bireylerin kendi ev ortamında ev ziyareti yapılarak yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce üniversitenin Girişimsel olmayan Tıbbi Etik kurulundan, Halk Sağlığı Müdürlüğü ve ASM'lerinden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan annelere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilerek onamları alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek için orjinal ölçeği geliştiren yazarlardan gerekli izin alınmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde bilgisayar ortamında SPSS 11.5 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde, tanımlayıcı özellikler sayı ve yüzde ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin ve alt ölçeklerin iç tutarlılık güvenilirliğini değerlendirmek için cronbach alfa katsayısı hesaplanmış, madde toplam puan korelasyonları test edilmiştir. Tüm alt ölçeklerin kendi aralarında ve toplam ölçek puanı ile korelasyonu için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek üzere, açıklayıcı (Exploratory) ve doğrulayıcı (Confirmatory) faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi temel bileşenler analizi varimax rotasyonu sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde, uyum

iyiliği istatistikleri (χ^2 , RMSEA, CFI, GFI) incelenmiştir (Esin 2014).

BULGULAR

Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması 31.03 ± 5.14 olarak bulunmuştur. Annelerin %34.8'i ilkökul mezunu, %30.2'si lise ve dengi okul mezunudur. Araştırmaya katılan annelerin %75.3'ü ev hanımıdır ve %24.7'si gelir getiren bir işte çalışmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalaması 5.4 ± 0.4 bulunmuştur. Çocukların %55.1'i 5 yaş grubunda, %54.7'si erkektir.

Ölçeğin Güvenirliliği

Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliğini değerlendirmek için madde toplam korelasyonları incelenmiştir. Korelasyon katsayısının 0.20'nin altına indiği durumlarda maddenin ölçekten çıkarılması önerilmektedir. Fakat bu kesin bir kural değildir. Bir sorunun ölçekten çıkarılması için "madde çıkarılırsa alpha" değişimine bakmak gereklidir. Bazı sorular ölçekten çıkarıldığında cronbach alfa katsayısı yükseliyorsa o soru ölçekten çıkarılmalı, eğer düşürüyorsa çıkarılmamalıdır (Özdamar 2002). Yapılan değerlendirmede toplam 8 maddenin (pozitif ebevenlik alt boyutunda; madde 3 "Her akşam çocuğumla bir önceki gün ve bir sonraki gün hakkında konuşurum", disiplin alt boyutunda; madde 26 "Çocuğumun yanlış davranışlarını, ev işleri ve günlük işleri yaptırarak cezalandırırım", madde 28 "Bazen izin vermediğim bir şeyi yaptıktan sonra, çocuğuma ceza vermediğim olur" tutarsız disiplin alt boyutunda madde 29 "Çocuğum kurallara uymadığında, onu daha sonra uygulamadığım bir ceza ile tehdit ettiğim olur" Madde 30 "Çocuğuma bir ceza verdiğimde cezasını tamamlamadan

serbest bırakırım", katı disiplin alt boyutunda; madde 32 "Bazı yanlış davranışlarından dolayı çocuğuma tokat attığım olur" Madde 34 "Çocuğumla kavga ettiğimde onu iteklerim" maddi ödüllendirme alt boyutunda madde 41 "Çocuğum en iyi arkadaşım dediği bir arkadaş bulursa; onunla yakınlaşmasına izin veririm (evinde kalmak)" korelasyon katsayısı 0.20'nin altında bulunması nedeniyle maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Tüm ölçek için cronbach alfa katsayısı 0.84 den 0.87'ye yükselmiştir. Ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyon değerleri kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur ($r= 0.21- r=0.52$) (Özdamar 2002; Şencan 2005).

Tablo 1. GHENT Ebeveyn Davranış Ölçeği toplam ölçek ve alt ölçekler için cronbach alfa değerleri

GEDÖ ve Alt Ölçekler	Madde sayısı	Cronbach alfa katsayısı
Davranış düzenleme ve kurallar alt boyutu	11	0.89
Pozitif ebevenlik	10	0.82
Disiplin	4	0.81
Olumsuz disiplin	7	0.65
Otonomi	3	0.78
Katı disiplin	2	0.97
Toplam Ölçek	37	0.87

Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren cronbach alfa katsayısı davranış düzenleme ve kurallar alt boyutu için 0.89, pozitif ebevenlik alt boyutu için 0.82, disiplin alt boyutu için 0.81, olumsuz disiplin alt boyutu için 0.65, otonomi alt boyutu için 0.78, katı disiplin alt boyutu için 0.97 ve toplam ölçek için 0.87 bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 2: GHENT Ebeveyn Davranış Ölçeği anne formu toplam ve alt ölçek puanlarının karşılıklı ilişkisi

	1	2	3	4	5	6	7
1 Davranış Düzenleme ve Kurallar	1						
2 Pozitif Ebevenlik	0.64**	1					
3 Disiplin	0.05	0.07	1				
4 Olumsuz Disiplin	-0.07	-0.07	0.37**	1			
5 Otonomi	0.50**	0.50**	0.10*	0.16**	1		
6 Katı Disiplin	0.04	-0.02	0.38**	0.38**	0.08	1	
7 Toplam Puan	0.73**	0.71**	0.50**	0.45**	0.62**	0.41**	1

Not: * $p<.05$, ** $p<.01$

Tablo 2'de annelerin ölçek toplam puanları ve alt ölçeklerin karşılıklı ilişkisi pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Davranış düzenleme ve kurallar ile pozitif ebevenlik ve otonomi arasında, pozitif ebevenlik ile otonomi arasında, disiplin ile olumsuz disiplin, katı disiplin arasında, olumsuz disiplin ile otonomi ve katı disiplin arasında anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0.01$). Annelerin Ghent Ebeveyn Davranışları ölçeği toplam puanı ile alt ölçekle-

rinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0.01$).

Geçerlik Analizi

Ölçeğin geçerliğini incelemek için faktör yapı geçerliği kullanılmıştır. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör geçerliği için analiz öncesinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri ve Barlett's testi sonuçlarına bakılmış, KMO= 0.88 ve Barlett's testi $p= 0.000$ anlamlılık düzeyinde bulunmuştur.

Tablo 3. Ghent Ebeveyn Davranış Ölçeği Anne Formu temel bileşenler faktör analizi sonuçları (n=534)

Alt Ölçekler	Fak.1	Fak.2	Fak.3	Fak.4	Fak.5	Fak.6
Davranış Düzenleme ve Kurallar						
11.Çocuğumun kimlerle arkadaşlık yaptığını yakından takip ederim.	.459					
12.Çocuğumun hangi komşularımızın evine gittiğine dikkat ederim.	.531					
13.Çocuğum kendi başına bir yere gittiğinde, gerçekten orada mı diye araştırırım.	.576					
14.Çocuğuma cep harçlığını nasıl harcadığını sorarım.	.479					
15.Çocuğuma okulda nezaketli olmayı öğretirim.	.707					
16.Çocuğuma kurallara uymayı öğretirim	.767					
17. Çocuğuma ailemizin alışkanlıklarına uygun davranmayı öğretirim.	.664					
18.Çocuğuma okuldaki kurallara uygun davranmayı öğretirim.	.760					
19.Çocuğuma sahip olduğu eşyayı itinayla kullanmayı öğretirim.	.769					
20. Çocuğuma büyüklere saygılı olmayı öğretirim.	.780					
21.Çocuğuma dürüst olmanın önemini öğretirim.	.751					
Pozitif Ebeveynlik						
1. Çocuğum bana bir şey anlatmak istediğini söylediğinde onu dinlemek için zaman ayırırım.	.469					
2. Çocuğumun bir sorunu varmış gibi gördüğüm zaman, onunla nelerin yolunda gitmediğini konuşurum.	.401					
4.Çocuğumun bir sorunu olduğunda, birlikte olası farklı çözümleri konuşuruz.	.489					
5.Çocuğumun ilgileri ve hobileri hakkında sorular sorarım.	.620					
6.Çocuğumla birlikte kısa gezintiler yaparım.	.695					
7.Çocuğum kendiliğinden bana yardım ederse, onu överim.	.562					
(Sofrayı hazırlamak gibi)						
8.Çocuğumla bir konuda fikir ayrılığı yaşarsak onunla konuşup, birlikte çözüm için uğraşırız.	.568					
9.Çocuğumla birlikte etkinlikler yaparım, çünkü onun bu etkinlikten hoşlandığını biliyorum. (Oyun oynama, alışveriş, sinema)	.711					
10.Çocuğum iyi bir davranış gösterdiğinde onu överim, kucaklarım ve omzuna dokunurum.	.518					
11.Okul dönüşü çocuğumu gördüğümde, onunla birlikte olmak için zaman ayırmaya çalışırım.	.501					
Disiplin						
23.Çocuğum geçerli mazereti olmadan kurallara (eve geç gelme, ev işlerini yapmama gb) aykırı davrandığında onu cezalandırırım.	.793					
24.Çocuğum kendini zor duruma düşürecek yanlış bir şey yaptığında (yalan söyleme, karşı gelmek vs.) onu cezalandırırım.	.795					
25. Çocuğum yanlış bir şey yaptığında, onu sevdiği bir şeyden mahrum bırakarak cezalandırırım (T.V izlememe, dışarı çıkmama).	.777					
27. Benim yapmasını istemediğim bir şeyi yaptığında, çocuğumu cezalandırırım.	.628					
Aldırmaz tutum, Tutarsız Disiplin ve Maddi Ödüllendirme (Olumsuz disiplin)						
31.Çocuğuma bir davranışından dolayı ceza vermeden önce, o davranışı cezalandıracağımı bir çok kez söylerim.	.483					
36.Çocuğum izin vermediğim bir şey yaptığında; ona kızgın görünürüm ve yanımdayken yanımda değilmiş gibi davranırım.	.721					
37. Çocuğum izin vermediğim bir şey yaptığında; onunla teke tek konuşup, bir dahaki sefere daha iyi davranmasını isterim.	.623					
38.Çocuğum izin vermediğim bir şey yaptığında; ona kızarım ve sonrasında aldırmaz görünürüm.	.568					

Tablo 3. Devam

Alt Ölçekler	Fak.1	Fak.2	Fak.3	Fak.4	Fak.5	Fak.6
39. Çocuğum izin vermediğim bir şey yaptığında; özür dileyinceye kadar onunla konuşmam.				.665		
40. Çocuğum beni mutlu eden bir şey yaptığı zaman; ona para veya küçük hediyeler veririm.				.359		
42. Çocuğum bir şeyi iyi yaptığı zaman, bir şeyler satın almasına izin veririm.				.511		
Otonomi						
43. Çocuğuma sorunlarını nasıl çözeceğini öğretirim.				.717		
44. Çocuğuma kendi kararlarını almasını öğretirim.				.477		
45. Çocuğuma kendi davranışlarından sorumlu olduğunu öğretirim.				.527		
Katı Disiplin						
33.Çocuğum bir itaatsizlik veya yaramazlık yaptığında poposuna vururum.						.790
35.Kurallara uymadığında çocuğumun poposuna vururum.						.775
Özdeğer	24.11	10.81	5.28	5.16	4.70	3.74
Açıkladığı varyansın yüzdesi	16.32	10.61	7.21	7.17	6.80	5.65

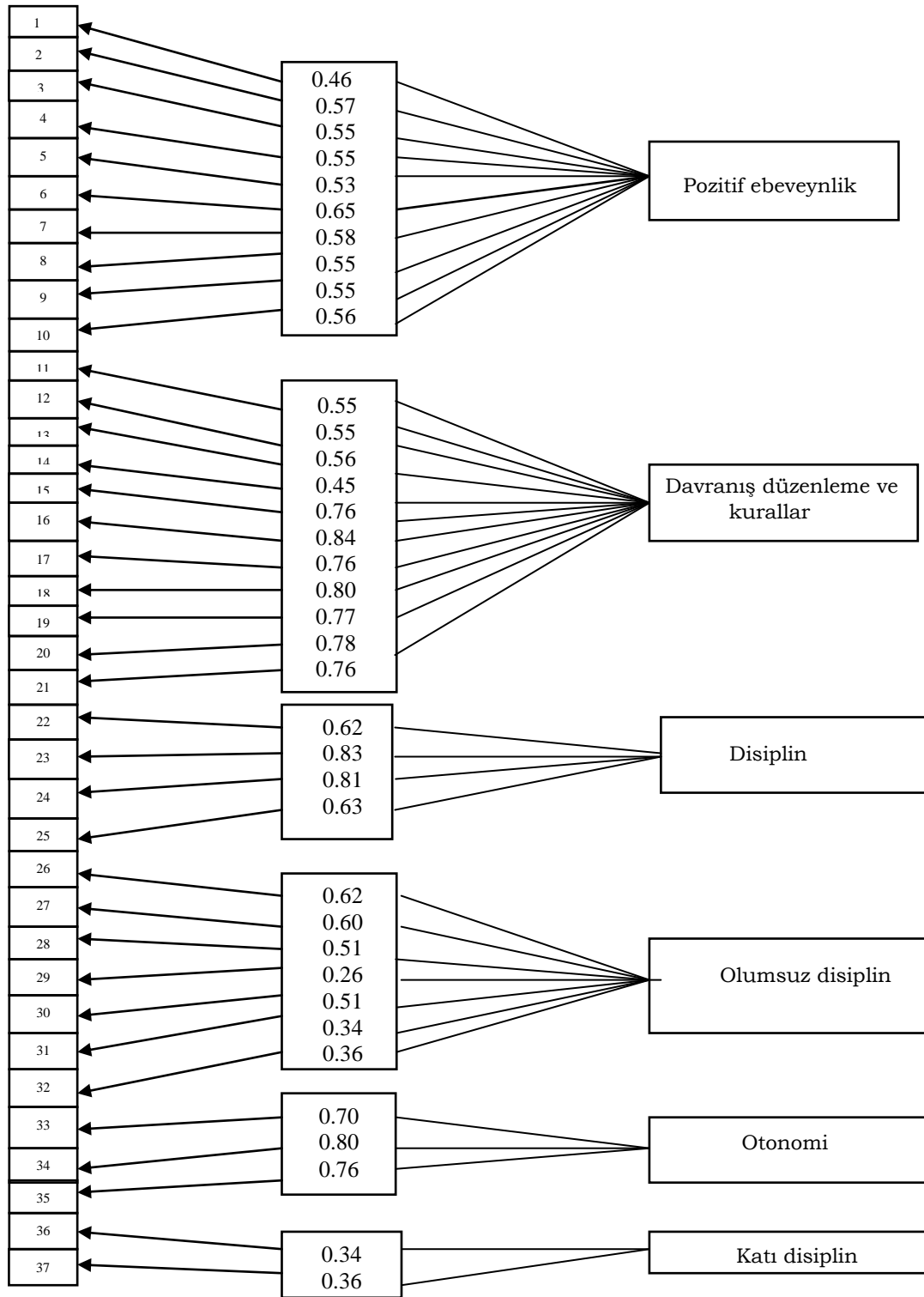
Açıklayıcı faktör analizi temel bileşenler analizi varimax rotasyonu sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Ölçeğin başlangıçta sınırlama yapmadan faktör analizi sonucunda 9 faktörlü olduğu ancak, 6 faktörde açıklayıcılık değerinin 3.5 ve üstü olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda veriler 6 faktörle sınırlandırılarak tekrar analiz edilmiştir. Faktör yükleri için kesme noktasının 0.30-0.40 arasında alınması önerilmektedir (Tavşancıl 2002). Bütün maddelerin faktör yükleri 0.30'un üstünde bulunmuştur. Ölçek toplam varyansın %54'ünü 6 faktörlü olarak açıklamıştır.

Ölçeğin Davranış düzenleme alt boyutunun 4 maddesi ve kurallar alt boyutunun 7 maddesi %16.32 varyansla faktör 1'i oluşturmuştur. Pozitif ebeveynlik alt boyutunun 9 maddesi %10.66 varyansla faktör 2'yi oluşturmuştur. Disiplin alt boyutunun 4 maddesi %7.21 varyansla faktör 3'ü oluşturmuştur. Aldırmazlık alt boyutunun 3 maddesi, maddi ödüllendirme alt boyutunun 2 maddesi, tutarsız disiplin alt boyutunun 1 maddesi %7.17 varyansla faktör 4'ü oluşturmuştur. Otonomi alt boyutunun 3 maddesi, aldırmazlık alt boyutunun 1 maddesi ve pozitif ebeveynlik alt boyutunun 1. maddesi %6.80 varyansla faktör 5'i oluşturmuştur. Katı disiplin alt boyutunun 2 maddesi %5.65 varyansla faktör 6'yı oluşturmuştur. Faktör 1'in altında kurallar ve davranış düzenleme alt boyutlarındaki maddeler, Faktör 4'ün altında aldırmazlık

ve maddi ödüllendirme alt boyutlarındaki maddeler yer almıştır. Faktör örüntüsünün oluşturulmasında 0.30-0.40 arasında değişen faktör yükleri alt kesme noktası olarak alınabilmektedir (Tavşancıl 2002). Ölçekteki maddelerin faktör yükleri (0.35-0.79) arasında değişmektedir (Tablo 3).

Pozitif ebeveynlik alt boyutunun 1. maddesi otonomi alt boyutunda, olumsuz disiplin alt boyutunda yer alması gereken madde 37 otonomi alt boyutunda ve katı disiplin alt boyutunda yer alması gereken madde 31 olumsuz disiplin alt boyutunda yer almıştır. Maddelerin kendi alt ölçekleriyle korelasyonları anlamlı olduğu için tekrar kendi alt boyutlarına alınmıştır ($p < 0.001$).

Orjinal ölçekteki aldırmazlık, maddi ödüllendirme ve tutarsız disiplin alt boyutlarındaki maddeler faktör 4 altında yer almıştır. Bu faktör olumsuz disiplin alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. Doğrulamalı faktör analizine göre, ölçeğin faktör yükleri Şekil 1'de gösterilmiştir. Bu-na göre, alt boyutlardaki faktör yükleri, davranış düzenleme ve kurallar alt boyutundaki maddelerin faktör yükü değerleri 0.55 ile 0.76, pozitif ebeveynlik boyutunda, 0.46 ile 0.65, disiplin alt boyutunda, 0.62 ile 0.83, olumsuz disiplin alt boyutunda 0.26 ile 0.62, otonomi alt boyutunda, 0.70-0.80, katı disiplin alt boyutunda 0.34-0.36 arasındadır. Ölçeğin uyumluluk değerlerine bakıldığında, RMSEA=0.074, $p > 0.05$, CFI=0.94, GFI= 0.80, NNFI= 0.93 bulunmuştur.

Ki-kare=2402.38, df=614, p-değeri=0.00000, RMSEA= 0.074

Şekil 1. Ghent Ebeveyn Davranış Ölçeği Anne Formunun Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

TARTIŞMA

Okul öncesi döneminde çocukların en fazla etkileşime girdikleri kişiler olarak ebeveynlerin tutum ve davranışları çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemlidir (Erkan 2010; Günindi 2013; Kapıkıran ve ark. 2006). Çocukların gelişimini olumsuz etkileyen ebeveyn davranışlarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin ebeveyn davranışlarını belirlemek için geliştirilmiş Ghent Ebeveyn Davranışları Ölçeği Anne Formunun geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık madde analizi ve cronbach alfa ile değerlendirilmiştir. Madde toplam puan korelasyon katsayılarının 0.30 olması arzu edilen bir durum olmakla birlikte bu çalışmadaki ölçek maddelerinin korelasyon için kabul edilen alt seviye değeri 0.20 olarak kabul edilmiştir. Korelasyon katsayısının 0.20'nin altına indiği durumlarda maddenin ölçekten çıkarılması önerilmektedir (Özdamar 2002). Bu nedenle 8 maddenin madde toplam puan korelasyon katsayısı 0.20'nin altında olduğu için ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmeye yönelik yapılan diğer bir analiz cronbach alfa katsayısıdır. Bu çalışmada cronbach alfa katsayıları incelendiğinde, davranış düzenleme ve kurallar alt boyutu için 0.89, pozitif ebeveynlik alt boyutu için 0.82, disiplin alt boyutu için 0.81, olumsuz disiplin alt boyutu için 0.65, otonomi alt boyutu için 0.78, katı disiplin alt boyutu için 0.97 ve toplam ölçek için 0.87 olarak bulunmuştur. Orijinal ölçeğin geliştirildiği çalışmada, cronbach alfa değerleri incelendiğinde ise; pozitif ebeveynlik, kurallar, disiplin ve katı disiplin alt boyutları için 0.80'den yüksek, maddi ödüllendirme ve aldırmaçlık alt boyutları için 0.70'den yüksek, düzenleme, tutarsızlık ve özerklik alt boyutları için ise 0.60'ın üzerinde bulunmuştur. Düzenleme, tutarsızlık ve özerklik alt boyutlarının cronbach alfa değerlerinin madde sayıları az olduğu için diğer alt boyutlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir (Van Leeuwen ve Vermulst 2004). Literatür bilgileri cronbach alfa katsayısı 0.40'tan küçük ise ölçme aracının güvenilir olmadığını, 0.40-0.59 arasında düşük güvenilirlikte olduğunu, 0.60-0.79 arasında oldukça güvenilir olduğunu ve 0.80-1.00 arasında ise yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (Akgül 2005). Bu literatür bilgisi doğrultusunda çalışma verileri ölçeğin alt ölçekleri ve toplam ölçek cronbach alfa katsayısının oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin faktör yapı geçerliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile değerlendirilmiştir. Faktör analizi toplam puan dışında alt boyutları olan ölçekler için kullanılmaktadır. Her alt boyut faktör olarak adlandırılır. Ölçekteki maddelerin farklı boyutlar altında toplanıp toplanmadığını değerlendirmek üzere yapılan bir işlemdir (Esin 2014). Ölçeğin orjinal çalışmasında faktör analizine göre, ölçeğin toplam 9 alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu çalışmada açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre orjinal ölçekten farklı olarak toplam altı alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Orjinal ölçekteki aldırmaçlık, maddi ödüllendirme ve tutarsız disiplin alt boyutlarındaki maddeler açıklayıcı faktör analizinde 4. Faktör altında yer almışlardır. Bu faktör olumsuz disiplin alt boyutu olarak birleştirilmiştir. Elde edilen bu altı faktörün toplam varyansın %54'ünü açıkladığı bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda elde edilen varyans oranları ne denli yüksek olursa, bir ölçeğin faktör yapısı o denli güçlü olmaktadır. Sosyal bilimlerde %40-60 aralığında değişen varyans oranlarının yeterli düzeyde olduğu kabul edilmektedir (Şencan 2005). Bu araştırma sonucunda elde edilen %54'lük varyans oranının yeterli olduğu söylenebilir.

Açıklayıcı faktör analizine göre belirlenen faktörleri doğrulamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum iyiliği istatistikleri incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde yapılan uyum iyiliği istatistiklerinin istenilen düzeyde olması gerekmektedir (Esin 2014). Doğrulayıcı faktör analizine göre, ölçeğin faktör yükleri, davranış düzenleme ve kurallar alt boyutundaki maddelerin faktör yükleri 0.55 ile 0.76, pozitif ebeveynlik boyutunda, 0.46 ile 0.65, disiplin alt boyutunda, 0.62 ile 0.83, olumsuz disiplin alt boyutunda 0.26 ile 0.62, otonomi alt boyutunda, 0.70-0.80, katı disiplin alt boyutunda 0.34-0.36 arasında olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin uyumluluk değerlerine bakıldığında, RMSEA=0.074, $p>0.05$, CFI=0.94, GFI= 0.80, NNFI= 0.93 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermiştir (Çokluk ve ark. 2014; Esin 2014).

SONUÇ

Bu çalışmada Gent Ebeveyn Davranışları Ölçeği Anne Formunun Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu bulunmuştur. Bu ölçüm aracının Türkçeye kazandırılması, annelerin okul öncesi dönemdeki çocuklarına karşı olan davranışlarının ve bu davranışların çocuk üzerine olan etkilerinin de değerlendirildiği

araştırmalarla, anne ve çocuk açısından riskli durumların belirlenmesine ve gerekli müdahalelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ölçeğin farklı özellikleri temsil eden gruplar üzerinde denenmesi ve kullanılması önerilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: 2009BSP007.

KAYNAKLAR

Akgül A (2005) Faktör analizi, tıbbi araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri spss uygulamaları. 3. Baskı, Emek Ofset Ltd. Şti, Ankara: s. 382-395.

Aykır T, Çiftci-Tekinarslan I. Comparison of the social skills and problem behaviors of the children with and without mental deficiency in the pre-school period. *Kastamonu Journal of Education* 2012; 20(2):627-648.

Çağdaş A, Seçer Z. (2002) Çocuk ve Ergenlerde Sosyal ve Ahlak Gelişimi, Nobel Yayınevi, İstanbul: s.24-25.

Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş (2014) Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve lisrel uygulamaları, 3. Baskı, Pegem Akademi. Ankara: s.275-400.

Daggett J, O'Brien M, Zanolli K ve ark. Parents' attitudes about children: Parental life histories and child-rearing quality. *J Fam Psychol* 2000;14(2):187-199.

Dirim A (2003) Çocuk Ruh Sağlığı. Esin Yayınevi, İstanbul: s.26-35.

Eisenberg N, Gershoff TE, Fabes AR et al. Mother's emotional expressivity and child's behavior problems and social competence: mediation through children's regulation. *Dev Psychol* 2001;37(4):475-490.

Erkan S. (2010) Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. (Ed.) Z. Fulya Temel. Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Döneminde Aile Katılım Çalışmaları, 1. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara: s.1-48.

Eryüksel GN (1996) Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinin Problem Çözme, İletişim Becerileri Bilişsel Çarpıtmalar ve Aile Yapısı Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Esin N.M (2014) Veri toplama yöntem ve araçları & veri toplama araçlarının güvenilirlik ve geçerliği, (Editör: Erdoğan S., Nahçıvan N., Esin N.M). Hemşirelikte Araştırma Süreç Uygulama ve Kritik, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul: s.193- 233.

Günindi Y. An evaluation of social adaptation skills of children with and without preschool education background based on their mothers' views. *US-China Educ Rev* 2013;3(2): 80-90.

Kandır A, Alpan Y. Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi* 2008;4(14): 33-38.

Kapıkıran NA, İvrendi AB, Adak A. Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2006;19(1):20-28.

Karadayı F.(1996) Baumrind'in Anababa Tutum Ölçeğinin Uyarlama, Geçerlik, Güvenirlik Çalışması, III.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları Kitapçığı, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Adana: s.65-73

Kochanska G, Aksan N, Hichols KE. Maternal power, assertion in discipline and moral discourse contexts: Commonalities, differences, and implications for children's moral conduct and cognition. *Dev Psychol* 2003;39(6):949-963.

Le Compte G, LeCompte A, Özer SA. Üç sosyo-ekonomik düzeyde, Ankara'lı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: bir ölçek uyarlaması, *Psikoloji Dergisi* 1978;1: 5-8.

Özdamar K (2002) Paket programlar ile istatistiksel veri analizi. 4.Baskı. Kaan Kitabevi. Eskişehir: s.661-673.

Pettit GS, Laird RD, Dodge KA ve ark. Antecedents and behavior problem outcomes of parenting and children's personality on externalizing behaviour. *Child Dev* 2001; 72(2): 583-598.

Reid JB, Patterson GR, Snyder JJ. (Eds.) (2002) Antisocial behavior in children and adolescents. A developmental analysis and model for intervention. American Psychological Association. Washington: p.101-122.

Sobring E, Rödhholm-Funnemark M, Palmérus K. Boys' and girls' perceptions of parental discipline in transgression situations. *Infant Child Dev* 2003;12(1): 53-69.

Sümbüloğlu V, Sümbüloğlu K (2002) Sağlık bilimlerinde araştırma yöntemleri, 4. Baskı, Hatipoğlu Basım ve Yayımlar San. Tic. Ltd. Şti, Ankara: s.9-12.

Şencan H (2005) Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara: s.105-403.

Tavşancıl E (2002) Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi. 1. Baskı, Nobel Yayınları. Ankara: s.16-58.

Van Leeuwen KG, Vermulst AA. Some psychometric properties of the Ghent Parental Behavior Scale. *Eur J Psychol Assess* 2004; 20(4): 283-298.

Yalçın H. Sosyal beceri seviyesinin okul öncesi öğretmenlerinde incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi* 2012; 1(29), 1-11.

Yavuzer H. (2011) Çocuğunuzun ilk altı yılı. 27. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul: s.2-3.